

”... hvorfor har Norge ikke et eget nationalt Sprog?”

Språk og nasjonale førestellingar i Noreg 1739-1850

Jens Johan Hyvik

Ph.d.-avhandling

2007

Linje for Historie. Institutt for arkeologi, konservering og historiske studier
Det humanistiske fakultetet. Universitetet i Oslo

Innhald

Forord	1
Innhald	3
Kapittel 1. Innleiing	7
Korleis definere språk?	7
Periodisering og struktur	11
Kjeldene	12
Forskingstradisjonar innan norsk språkhistorie	13
Kapittel 2. Teoridel	20
Nasjonsforståing og språk – grunnleggjande perspektiv	21
Før-nasjonalistiske førestellingar om folkespråket	24
Auka bruk og interesse for folkespråk	25
Vitskapelig utforsking og standardisering av folkespråket	27
Ei pragmatisk haldning til folkespråket	30
Nasjonalistiske førestellingar om folkespråket	33
Ideologisering av folkespråket	33
Språkstandardisering som nasjonsbygging	37
Folkespråkets krav på lojalitet	43
Gråsoner	44
Kapittel 3. Folkespråkets gjennombrot	46
Språk og samfunn før Guldberg	46
Framandspråk i heilstaten	47
Danskens gjennombrot i offentlegheita	49
Oppvurderinga av dansk språk og purismen	54
Dansk språk, <i>danskhed</i> , fellesspråk 1772-1807	58
Ove Guldberg - den første språkpolitikaren?	59
Styresmaktene og normeringa fram mot 1807	66
Auka kontrastering mellom tysk og dansk-norsk	69
Intellektuelle debatterer rettskrivinga	73
Vitskapselskapets ordbok – tankar om eit dansk-norsk felles skriftspråk?	78
Skriftspråket i offentlegheita i Noreg	86
Frå norrønt til dansk skriftspråk	86
Mot ei norsk deloffentlegheit?	88
Purisme i Noreg før 1807	92
Tysk på veg ut – to døme	95
Rettskrivingsdebatten kjem til Noreg – Christian Kølle	99
Auka fokus på undervisning i morsmålet	103
Kapittel 4. Førestellingar om eit norsk folkespråk før 1807	111
Språkbevisste miljø og initiativ i Noreg	111
Embetsstanden og opplysninga	111
1743-rundspørjinga og den topografiske interessa	112
Ordsamlarmiljøet	113
Vitskapselskapet i Trondheim	115
Christiania som kulturelt og intellektuelt sentrum	117
Norske miljø i København	117
Undergrunnsrørslar: den private skriftbruken	118
Bygdemålstekstar	119
Norvagismar i språket	120

Dansk skrift hos den norske allmugen	121
Nivå-skilnader – norsk, dialektar og fellesspråk	123
Christen Jensøns ordbok.....	124
Spørsmålet om eit norsk folkespråk.....	125
Norske dialektar og tanken om samanlikning.....	133
Fellesspråket.....	136
Særmerke ved det norske folkespråket.....	142
Eigne ord og prøver på norsk talespråk.....	142
Eigen grammatikk	143
Norsk og norrønt	145
Kor finn ein ekte norsk folkespråk?.....	146
Kapittel 5. Den kulturelle unionen slår sprekker.....	151
Ei norsk offentlegheit.....	151
Krigsåra 1807-14 – nye tendensar i den norske offentlegheita	152
1814 – propaganda og intensivert offentlegheit.....	154
Ei norsk offentlegheit 1814-1848.....	155
Intensivering av språkspørsmålet i krigsåra - kontinuitetsperspektivet	157
Rettskrivingsdebattane held fram.....	157
Fellesspråktanken	158
Norske ordlister til vitskapselskapets ordbok	162
Winsnes’ ”Vinterafterner” – oppnorsking med heilstatsperspektiv	164
Jacob Aall - oppnorsking med likeverdsperspektiv	168
Intensivering av språkspørsmålet i åra 1807-14 – brotterspektivet.....	170
Selskabet for Norges Vel – priskonkurransar og ordbokinitiativ.....	170
Nye tankar om eit norsk språk - Gregers Fougner Lundh.....	174
Reaksjonar frå Danmark på intensiveringa i krigsåra	180
Oluf Christian Olufsens foredrag i 1811	181
Peter Erasmus Müller 1813	186
Skriftspråket i den nye staten	188
Meir dansk etter 1814?.....	188
Det språklege kuppforsøket.....	192
Rosted 1816 – eit forsøk på å skrive det norske språkets historie.....	198
Kapittel 6. Reformrørsle og reaksjon 1814-1850.....	205
Frå oppnorsking av fellesspråket til fornorsking av dansk	205
Sagas språkprogram	206
Eit norsk-nasjonalt eller felles dansk-norsk språkprogram?.....	211
Relativ stillstand på 1820-talet.....	216
Forskning, perspektiv og problemstillingar om tida etter 1830	217
Auka interesse for språklege emne etter 1830	218
Dei tre store: Hielm, Munch og Wergeland.....	219
Den problematiske nasjonalromantikken	222
Tilhøvet mellom fornorsking og ortofoni.....	224
Forsvar for det eksisterande skriftspråket	226
Den underkommuniserte tradisjonen	226
Troppistane forsvarer det eksisterande skriftspråket.....	232
Statleg språkpolitikk?.....	241
Ove Hals – ein mellomposisjon	243
Reformlinja.....	245
Innhaldet i reformlinja – fornorskingsperspektivet.....	245
Innhaldet i reformlinja – ortofoniperspektivet	251

Vidare reformframstøyt.....	254
Ei norsk ordbok?	267
Kund Knudsens prosjekt for språkreform	275
Kapittel 7. Eit nytt norsk skriftspråk	281
Ivar Aasen: Resepsjon og forskningstradisjonar	281
Noen hovudtrekk ved nyare Aasen-forskning.....	281
Spørsmålet om Aasen som nasjonalromantikar	285
Ivar Aasens målreisingsprosjekt før 1850.....	290
Hovudtrekk ved språkprosjektet til Ivar Aasen.....	291
Inspirasjon og motiv for Aasens målreising.....	297
Tilhøvet til dei andre skriftspråksalternativa på 1840-talet.....	305
Det eksisterande skriftspråket	306
Reformlinja.....	307
P.A. Munch og den etymologiske linja	312
Kapittel 8. Konklusjon	315
Kjelder og litteratur	321
Utrykte kjelder.....	321
Aviser og tidsskrift.....	321
Trykte kjelder	321
Litteratur	326
Oppslagsverk.....	333